

<http://www.diva-portal.org>

Postprint

This is the accepted version of a paper published in *Kungl Krigsvetenskapsakademiens Handlingar och Tidskrift*. This paper has been peer-reviewed but does not include the final publisher proof-corrections or journal pagination.

Citation for the original published paper (version of record):

Palmgren, A. (2010)

Center of Gravity och Schwerpunkt: problemet att tänka strategi mellan teori och praktik.

Kungl Krigsvetenskapsakademiens Handlingar och Tidskrift, (3): 29-42

Access to the published version may require subscription.

N.B. When citing this work, cite the original published paper.

Permanent link to this version:

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:fhs:diva-969>

Center of Gravity och Schwerpunkt

Problemet att tänka strategi mellan teori och praktik

Inträdesanförande i KKrVA avd I den 26 maj 2010

av Anders Palmgren

JAG HAR UNDER de senaste åren studerat Carl von Clausewitz (1780-1831) och hur hans idéer har inspirerat amerikanskt militärt tänkande sedan 1973 inom ramen för mitt avhandlingsarbete. Mitt intresse var en följd av hur den amerikanska militären omformade Clausewitz analytiska idé *Schwerpunkt* till begreppet *Center of gravity* i sina doktriner. Det som fångade min uppmärksamhet initialt var tre relaterade aspekter; (1) Mångtydigheten av begreppet i amerikanska och internationella doktriner, som används för utbildning i operationsplanering.¹ (2) Den långa debatt som har förts i amerikansk militär fackpress om begreppet sedan introduktionen i doktrin (1986). (3) Den slående likheten (se *figur 1*) mellan hur olika amerikanska befälhavare i olika politiska sammanhang har utnyttjat *Center of gravity* i sin krigsplanering för Kuwait (1990-91), Kosovo (1999) och Irak (2003).

Clausewitz arbete *Vom Kriege* (1832-34) är ett etablerat inbegrepp för militärteoretisk litteratur.² Detta verk var dock en liten del av hans samlade skrivande, som i övrigt nästan uteslutande är tillgängligt på tyska. Clausewitz verk har ansetts svårt att tolka då hans presentation har lämnat stort utrymme för läsarens tolkning. Detta utrymme gäller naturligtvis också för översättningar och den senaste engelska översättningen (1976) av historikerna Sir Michel Howard och Pe-

ter Paret är inget undantag.³ Deras moderna översättning blev emellertid snabbt en stor succé och banade vägen för Clausewitz in i 2000-talet.⁴ Den tidigare pejorativa inställningen som utmärkt anglosaxiska läsare, exponerat av Liddell-Hart, förbyttes i en närmast ensidig uppskattning.⁵ Autodidakten Clausewitz besatt visserligen ett utvecklat sinne för analys och språklig pregnans men detta har också gjort honom populär att selektivt citera för att legitimera allt och ingenting. Han fick relativt tidigt en position av att vara en sanningssägare – ”gut für alle Zeiten”.⁶ Vad denna sanning har bestått av har dock olika generationer tolkat lite olika beroende på deras eget sammanhang. Efterhand som jag har studerat Clausewitz originaltexter (ca 8000 sidor) och hur hans verk har tolkats av hans mest tongivande läsare kan jag konstatera att få tolkningar utnyttjar hans samtliga texter. De värderar inte heller texternas differentierade betydelse och funktion i hans långa tankeprocess. Den gängse läsaren verkar ta till sig den uppenbara texten och uppfattar oftast inte textens olika faser och perspektiv. De tongivande amerikanska tolkningarna av *Center of gravity* uppvisar kongruens med detta mönster.

Jag tycker överföringen av Clausewitz *Schwerpunkt* som analytisk idé till amerikanskt koncept i doktrin är intressant för att:

Fälttåg	Politiskt syfte	Centre of Gravity	Bedömd åsyftad våldsfunktion
Kuwait 1991 Operation Desert Storm	1. To seek the complete withdrawal of Iraqi forces from Kuwait 2. To liberate and secure Kuwait 3. If necessary, to conduct operations to destroy Iraqi armed forces. 4. To promote security and stability in the Arabia/Persian Gulf Region.¹	Strategic CoG Saddam Hussein Operational CoG Republican Guard	To coerce Saddam to withdraw his troops from Kuwait.
Kosovo 1999 Operation Allied Force	1. To demonstrate the seriousness of NATO's opposition to aggression and its support for peace. 2. To deter Serbian attacks and escalation in Kosovo. 3. To reduce Serbia's military capabilities for waging war against Kosovo.²	Strategic CoG Slobodan Milosevic (Short) Operational CoG Serbian 3. Army forces fielded in Kosovo(Clark)	To coerce Slobodan Milosevic to give up aggression in Kosovo
Irak 2003 Operation Iraqi Freedom	1. To remove the regime of Saddam Hussein 2. To neutralize Iraqi military capacity and the potential of its WMD.³	Franks matrix of coalition key capabilities such as operational lines and slices such as Iraqi key capabilities. ⁴ Strategic CoG Baghdad as the centre of power for Saddam Operational CoG Republican Guard	To destroy the power and influence of Saddam Hussein

Figur 1: Center of gravity stipulerat i tre fälttåg under amerikanskt befäl

(1) Det reflekterar en nutida central aspekt av västlig doktrin och högre militärt tänkande, mer vida än sitt amerikanska upphov. (2) Det accentuerar vidare problemet med räckvidden av militärteori som sådan och inte tolkat i sitt sammanhang. (3) Det illustrerar Clausewitz huvudsakliga problem om hur man kan tänka strategi "sanningsenligt" mellan teori och praktik. Utrymmet för detta anförande är begränsat och jag har därför valt att återge några utgångspunkter för det amerikanska anammandet av *Center of gravity* för att illustrera problemet att

tänka strategi mellan teori och praktik. I slutet gör jag några reflektioner.

Vietnam och Reformering

Amerikanskt militärt tänkande kan särskiljas som före och efter Vietnam. Nederlaget hade en stor inverkan på Amerika och dess stridskrafter. Vietnam blev en negativ symbol men också incitament för en genomgripande militär reformering. En viktig del startade sommaren 1973 då Army Training and Doctrine Command (TRADOC) grun-

dades. Den förste befälhavaren, Generalen William E DePuy (1919-1992), blev en drivande reformkraft genom utvecklingen av doktrinen *Active Defense* (1976). Den var en konsekvens av Oktoberkriget (1973) och insikten att armén skulle ha svårt att möta sovjetisk krigföring i ett extrapolerat oktoberkrig på den europeiska skådeplatsen. Doktrinen byggde på antagandet om egen numerär underlägsenhet och artikulerade som svar föreställningen "winning the first battle" med förhoppningen om ett kort krig.¹¹ Doktrinen blev aldrig någon framgång men väl en stimulans för debatt och utveckling av *AirLand Battle*. Dessa tidiga föreställningar var emellertid grunden för anskaffningen av arméns sk "Big Five"; M1 Abrams MBT (infördes 1980), AH-64 Apache (1984), M2/3 Bradley IFV (1981), MIM-104 Patriot (1981) och UH-60 Black Hawk (1979). Dessa system har sedermera utgjort vitala kugghjul i amerikansk krigföring. Man kan i sammanhanget fråga sig hur teknisk potential och doktrinära ursprungsföreställningar påverkar senare strategiskt tänkande d v s utformningen av krigsplaner för verkliga politiska problem.

Tidigare engelska översättningar av *On War* byggde på tyska upplagor, som var manipulerade avseende förhållandet mellan det militära och politiska.¹² Därför startades ett projekt på 1960-talet att göra en ny översättning.¹³ Jag nämnde inledningsvis att den moderna översättningen (1976) prisades för sin tillgänglighet och följaktligen blev texten också standardlitteratur i amerikansk officersutbildning. På senare tid har dock vissa börjat ifrågasätta översättningens precision att återge Clausewitz mening.¹⁴ Jag kan konstatera att invändning är relevant även för hur *Schwerpunkt* blev översatt. Nedan citerar jag den passage som mest frekvent anförts avseende *Center of gravity* från bok åtta och i relief den tyska originaltexten. En

viss nyansskillnad framträder såsom exempelvis "vorherrschenden Verhältnisse beider Staaten" blev översatt till "characteristics of both belligerents". Originaltexten byggde sitt argument på det förhållande ur ett relativt förhållande. Översättningen tolkades vanligen som fixa element hos den enskilda aktören. Man kan tycka att det är en marginell nyansskillnad men för Clausewitz var det relativa förhållandet i fokus och inte enskilda förutsättningar.

...one must keep the *characteristics of both belligerents* in mind. Out of these characteristics a certain centre of gravity develops, *the hub of all power and movement, on which everything depends*. That is the point against which all our energies should be directed. Small things always depend on great ones, unimportant on important, accidentals on essentials. This must guide our approach. For Alexander, Gustavus Adolphus, Charles XII and Frederick the Great, the centre of gravity was their army. If the army had been destroyed, they would all have gone down in history as failures. In countries subject to domestic strife, the centre of gravity is generally the capital. In small countries that rely on large ones, it is usually the army of their protector. Among alliances, it lies in the community of interest, and in popular uprisings it is the personalities of the leaders and public opinion.¹⁵

Es kommt darauf an, *die vorherrschenden Verhältnisse beider Staaten* im Auge zu haben. Aus ihnen wird sich *ein gewisser Schwerpunkt, ein Zentrum der Kraft und Bewegung bilden, von welchem das Ganze abhängt*, und auf diesen *Schwerpunkt* des Gegners muß der gesammelte Stoß aller Kräfte gerichtet sein. Das Kleine hängt stets vom Großen ab, das Unwichtige von dem Wichtigen das Zufällige von dem Wesentlichen. Dies muß unseren Blick leiten. Alexander, Gustav Adolf, Karl XII., Friedrich der Große

hatten ihren *Schwerpunkt* in ihrem Heer, wäre dies zertrümmert worden, so würden sie ihre Rolle schlecht ausgespielt haben; bei Staaten, die durch innere Parteiungen zerrissen sind, liegt er meistens in der Hauptstadt; bei kleinen Staaten, die sich an mächtige stützen, liegt er im Heer dieser Bundesgenossen; bei Bündnissen liegt er in der Einheit des Interesses; bei Volksbewaffnung in der Person der Hauptführer und in der öffentlichen Meinung.¹⁶

Clausewitz skrivande var bland annat en kritik av upplysningstidens krigsteori som framhävde allmänna föreskrivande principer för strategiskt tänkande baserat på selektiva historiska exempel. I Kants anda menade Clausewitz att det ”krigiska geniet” var fritt att genom sina handlingar utforma nya tankeprinciper för strategi. Teorin kunde bara hjälpa till att ge tankestruktur och i efterhand förstå gångna tiders krigföring och strategiska tankeprinciper utifrån sammanhanget.

En viktig milstolpe för amerikansk användning av Clausewitz generellt och *Center of gravity* specifikt var arméöversten Harry G Summers (1932-1999) analys av Vietnamkriget (1982).¹⁷ Summers förklarade professionellt orsaker till nederlaget. Några av hans slutsatser blev lärdomar för framtiden och texten utnyttjades i amerikansk officersutbildning under lång tid. Summers argumenterade att USA hade vunnit taktiskt men förlorat strategiskt. Detta var en följd av att den amerikanska strategin inte hade verkat mot Nordvietnams sanna *Center of gravity*. Summers tolkning av preussaren var bokstavlig. Han räknade följaktligen upp Clausewitz illustrationer; (1) Nordvietnams armé, (2) deras huvudstad, (3) armén hos deras mäktigaste beskyddare, (4) intressegemenskapen i deras allianser, (5) den offentliga meningen.¹⁸ Den amerikanska strategin hade inte kunnat verka mot någon av dessa

möjligheter på grund av politiska begränsningar. I stället hade ett icke-existerande *Center of gravity* utgjort fokus – Viet Cong-gerillan. Han anförde: “The proof that the Viet Cong guerillas were not a *center of gravity* was demonstrated during Tet-68, when, even though they were virtually destroyed, the war continued unabated.”¹⁹ Jag anser att denna bokstavliga tolkning har levt kvar i amerikanskt militärt tänkande och ofta blivit utnyttjad i andan av krigföringens strategiska principer. Detta är lite ironiskt eftersom Clausewitz arbete var ett motargument till den typen av militär teori för strategiskt tänkande. Den amerikanska tolkningen av *Center of gravity* har sedan Summers analys präglats av att begreppet är något som man kan hitta och bekämpa i motståndarens struktur. Clausewitz å sin sida använde *Schwerpunkt* mer som en konstruktion av ett sammanhang i sin retrospektiva analys. Han började använda begreppet 1825-26 då han fortfarande arbetade med föreställningen om att kartlägga krigets inre teoretiska sammanhang. Hans allmängiltiga ambition med detta studieperspektiv fallerade ju som bekant, vilket vi kan läsa i hans odaterade notis och hans *Nachricht* från 10 juli 1827. Jag vill som avslutning på detta stycke peka på vikten av att man reflekterar över vilka grundläggande föreställningar och vilken kunskaps- och historiesyn som man lutar till när man tänker strategi.

AirLand Battle och militärhistoria – skapandet av *Center of gravity*

Jag nämnde tidigare att *Active Defense* (1976) blev föremål för kritik och inte ansett som ett trovärdigt operativt koncept för att möta ett sovjetiskt angrepp. Därför fortsatte TRADOC utvecklingsarbetet under generalen Donn A Starry (f 1925).²⁰ Det

centrala analysobjektet i utvecklingsarbetet var ”The Battle”. Statistisk analys visade på att numerär underlägsenhet ledde till nederlag i strid. Historisk analys visade emellertid att så inte alltid var fallet. Det fanns andra icke-matematiska faktorer som påverkade utfallet. Tysk krigföring uppmärksammades för att tydliggöra hur en numerärt underlägsen kunde vara operativt framgångsrik. Bland annat intervjuades framstående tyska pansargeneraler från andra världskriget såsom exempelvis Hermann Balck (1893-1982) och Friedrich Wilhelm von Mellenthin (1904-97).²¹ Detta stimulerade också ett flöde av militärhistorisk litteratur med en positiv framställning av tysk militär taktisk och operativ prestationsförmåga.²² I den samtida tyska introverta skärskådningsprocessen belystes emellertid mer problemet med strategisk tragedi trots operativ briljans.²³ Den senare tyska tillämpningen av *Schwerpunkt* skiljde sig från Clausewitz mening, vilket spädde på förvirringen och tolkningsutrymmet i den amerikanska debatten.²⁴ Ett annat perspektiv påpekades av historikern Archer Jones då han i en artikel analyserade *Active Defense* (1978). Jones uppskattade att doktrinen byggde på fundamentala principer för militär framgång men saknade dess explicita artikulering. Krigföringens principer hade införts i den amerikanska arméns doktrin 1923 men saknades i 1976 års version.²⁵ Jones skrev:

The manual has four very fundamental virtues which most surely outweigh its defects. The first three of these virtues are that it enunciates clearly and applies consistently the fundamental principle of operations: on the offensive concentrate on the enemy's weak point, on the defensive, concentrate at his strong point. Like U S Grant, the manual stresses that “concentration is essential to success” and makes this principle its theme.²⁶

Den senare amerikanska användningen av *Center of gravity* reflekterade också principen koncentration. Clausewitz ville med sin *Schwerpunkt* beskriva idén att strategen borde sträva efter att reducera sina handlingar till så få synkrona krigsföretag som möjligt. Argumentet byggde på hans logik om kulmination. Historikern Jones såg positiva samband över tiden i krigföringen som sådan medan militärteoretikern Clausewitz var tveksam till operationella generaliseringar för strategin men lite mer optimistisk för taktiken. Olika analysperspektiv ger olika resonemang. Därför har föreställningars art olika relevans för praktiken av strategi.

Starry, själv historiskt intresserad, var personligen drivande i utvecklingen av *AirLand battle*. Han skrev en serie viktiga artiklar som skissade de bärande idéerna.²⁷ I hans kanske viktigaste artikel ”Extending the Battlefield” (mars 1981) beskrev han den centrala idén för att bemästra sovjetisk överlägsenhet. Idén byggde på att utnyttja operationsrummets utsträckning i tid. Den sovjetiska andra echelons stridskrafter skulle attackeras på djupet synkront med strid i första echelonen. Effekten av strid på djupet skulle absorbera den sovjetiska operativa stötkraften och bemästra initiativet. I en påföljande artikel artikulerande han krigföringens strategiska principer (september 1981) som passade mot detta operativa koncept. Det amerikanska militära tänkandet hade tidigare blivit kritiserat för att inte utnyttja den operativa krigföringsnivån såsom exempelvis tyskt och sovjetiskt militärt tänkande.²⁸ Denna ”nivå” blev emellertid kodifierad i och med *AirLand Battle* (1982). Detta uppmärksammade också behovet av en avancerad högre militär utbildning som kunde utveckla officerare att bemästra doktrinens sofistikerade krigföring. Arméns *School of Advanced Military Studies* (SAMS) startade 1982 med en av doktrinförfattarna som ansvarig. Övriga

försvarsgrenar följde armén och etablerade sina motsvarigheter. I dessa utbildningar användes militärhistoria som ett pedagogiskt redskap för att tydliggöra kriget på den operativa krigföringsnivån. Trots doktrinen många framsteg uppfattades ett behov av ytterligare förfining. Inom ramen för denna utveckling infördes *Center of gravity* som ett begrepp i *AirLand Battle* (1986). Det beskrevs som nyckeln till all *operational design*, d v s den bärande iden i varje operationsplan.

The concept of centres of gravity is key to all *operational design*. It derives from the fact that an armed combatant, whether a warring nation or alliance, an army in the field, or one of its subordinate formations, is a complex organism whose effective operation depends not merely on the performance of each of its component parts, but also on smoothness with which these components interact and the reliability with which they implement the will of the commander. As any complex organism, some components are more vital than others to the smooth and reliable operation of the whole. If these are damaged or destroyed, their loss unbalances the entire structure, producing a cascading deterioration in cohesion and effectiveness which may result in complete failure, and which will invariably leave the force vulnerable to further damage.²⁹

Denna definition tillsammans med Clausewitz text (original och översättning) samt tolkningar av tyskt användande blev orsaken till en lång debatt.³⁰ I artiklar och i elevuppsatser på de avancerande militära utbildningarna blev begreppet ett frekvent tema för analys. Jag vill som avslutning på detta stycke betona att *Center of gravity* infördes som ett koncept att angripa och förstöra ”rätt” motståndare inom det operativa ramverket *AirLand Battle*. Summers analys om ”fel” *Center of gravity* i Vietnam fanns naturligtvis i färskt minne. Jag vill även peka

på förhållandet mellan erfarenhet (historisk och egen) – teori – praktik (av strategi) – framtid. Erfarenhet är nödvändigt för att ge konturer till tänkandet om sociala problem. Konturernas räckvidd har emellertid diskuterats i vetenskapsteorin. För min egen del så uppfattar jag historia som en framställning av det förgångna som helt sker i historikerns huvud.³¹ Denna subjektiva syn gör ”sanning” till ett svårare begrepp och det ställer erfarenhetens teoretiska räckvidd på sin spets. Oavsett hur man ser på detta tror jag det är värdefullt för strategen att kritiskt beakta problemet med många konkurrerande bilder av ”sanning” i sin praktik. Clausewitz uppfattning om erfarenhetens räckvidd för strategisk praktik anser jag följaktligen i huvudsak vara relevant även i vår tid.

Konkurrerande tolkningar

Föreställningar om *Manoeuvre Warfare* blev framträdande i marinkårens (USMC) tänkande under 1980-talet. I denna process gjorde sig debattören William S Lind (född 1947) ett namn. Han hade som assistent till senator Gary Hart kritiserat arméns tänkande i *Active Defence*.³² Lind fortsatte att debattera de militära sakfrågorna och uppfattades som en drivkraft i reformen. Han drev tesen att *Manoeuvre Warfare*, d v s att vinna genom ”destruction of the enemy’s vital cohesion – disruption”, var överlägset den traditionella typen av amerikansk krigföring byggt på eldkraft och ödeläggande av motståndarens fysiska struktur.³³ Lind var inspirerad av tysk och israelisk krigföring. I hans bok *Manoeuvre Warfare Handbook* (1984) utnyttjades begreppet *Schwerpunkt* för att ange kraftsamling.³⁴ En milstolpe i marinkårens reformering var publiceringen av FMFM 1 (1989). Texten introducerades av kommandanten för marinkåren Generalen Alfred M Gray (född 1928) som att

vara en manual beskrivande hans filosofi till krigföring.³⁵ Texten var skriven av Captaint John F Schmitt och en liten grupp sakkunniga i ett kort format. Resultatet blev ett urval av Clausewitz och Sun Tzi genom en marinkårs-lins för att lyfta fram idealen av *Manoeuvre Warfare*. *Center of gravity* berördes i en not i bokens andra kapitel om krigets teori. Man skulle kunna säga att texten blev en taktisk tolkning av Clausewitz strategiska föreställning.

Sometimes known as the *center of gravity*. However, there is a danger in using this term. Introducing the term into the theory of war, Clausewitz wrote (p. 485): "A *center of gravity* is always found where the mass is concentrated the most densely. It presents the most effective target for a blow; furthermore, the heaviest blow is that struck by the *center of gravity*." Clearly, Clausewitz was advocating a climactic test of strength against strength "by daring all to win all" (p. 596). This approach is consistent with Clausewitz' historical perspective. But we have since come to prefer pitting strength against weakness. Applying the term to modern warfare, we must make it clear that by the enemy's *center of gravity* we do not mean a source of strength, but rather a critical vulnerability.³⁶

Den påföljande debatten om begreppet i marinkåren var fokuserat kring problemet att utnyttja svagheter och inte angripa motståndarens koncentrerade kraft inom ramen för *Manoeuvre Warfare*. Vidare spelade också förståelse för hur *Schwerpunkt* hade blivit utnyttjat i tysk krigföring en roll. Detta hjälpte till att ytterligare utveckla föreställningarna om *Critical vulnerabilities* som marinkåren föredrog före *Center of gravity*. Historikern Bruce Gudmundsson (reservofficer i USMC) analyserade den tyska utvecklingen av *Schwerpunkt* (1989). I sin tolkning betonade han begreppets stora betydelse

för tysk militär framgång. Gudmundsson illustrerade användning av *Schwerpunkt* på den operativa krigföringsnivån med att beskriva hur Franz Graf Conrad von Hötendorf, generalstabschef i Österrike-Ungern, hade drivit ut ryska armén ur Karparterna 1915. Han skrev: "Clausewitz was interested in finding the most critical of a relatively few pillars. Conrad was interested in finding the most vulnerable of somewhat larger array of potential targets."³⁷ Vidare analyserade han den tyska taktiska utvecklingen i samma tidsperiod.³⁸ Den tyska taktiska tillämpningen av *Schwerpunkt* var inte en fix punkt utan en bedömd Critical vulnerability utspridd i motståndarens struktur, vilken gjordes till taktisk *Focus of effort*. I sin analys kom Gudmundsson fram till att Tyskland hade tre koncept för *Schwerpunkt* vid första världskrigets slut. Han skrev:

By 1918, the Germans had three fully developed concepts of *Schwerpunkt*, one for each of the three levels of war. The oldest and simplest was Clausewitz' strategic *Schwerpunkt* – find the critical factor that allows the enemy to keep resisting your will and concentrate your army against it. Conrad's vision of operational *Schwerpunkt* was a bit more sophisticated – find the critical vulnerability and form a main effort to exploit it while your other forces, support that main effort. The newest, and most sophisticated, was that developed by German tacticians during World War I – make a critical vulnerability the *focus of efforts* of multiple thrusts. Make the most successful multiple thrust your main effort.³⁹

I sin konklusion argumenterade Gudmundsson att de initiala tyska framgångarna i påföljande storkrig förbyttes i motgångar då den tyska krigsledningen inte följde sina föreställningar om *Schwerpunkt*.⁴⁰ Detta illustrerar marinkårens huvudsakliga utgångs-

punkt angående *Center of gravity* i den påföljande debatten. Joe Strange utvecklade emellertid marinkårens ståndpunkt ytterligare genom att integrera *Center of gravity* och *Critical vulnerabilities*.⁴¹ Senare förtydligade han sitt argument i samarbete med den brittiske översten Richard Iron. Författarna betonade distinktionen mellan fysiska och moraliska *Center of gravity* på de olika krigföringsnivåerna (2003). Delar av deras förslag blev sedermera gemensam doktrin i USA och Nato m fl andra länder.⁴²

Den sista utgångspunkten som jag vill anföra är en tolkning utvecklad i flygvapnet (USAF). Föreställningar om flygstridskrafternas användning kan historiskt särskiljas mellan ett taktiskt integrerat perspektiv och ett mer självständigt perspektiv, som argumenterar för flygets unika krigspotential. Överste John A Warden (född 1943) blev internationellt känd som arkitekten bakom luftoperationerna i Gulfkriget (1990-91).⁴³ Han tillhörde den senare skolan. I sitt skrivande och doktrinarbete för USAF utvecklade han en föreställning om att använda flygstridskrafterna för att orsaka paralysering genom att i första hand bekämpa motståndarens centrala ledning och viktigare infrastrukturella noder. Han tolkade och använde begreppet *Center of gravity* inom ramen för sin s k femringsmodell. Warden var elev på National War College (NWC) 1985 då *AirLand Battle* dominerade det militära tänkandet. I detta armécentrerade perspektiv utnyttjades flygstridskrafterna taktiskt samordnat med markstridskrafterna. Han beslöt sig därför att skriva en bok om ”riktig” operativ användning av flygstridskrafter. I sin bok *The Air Campaign Planning for Combat* (1988) skrev Warden: “The term ”center of gravity” is quite useful in planning war operations, for it describes that point where the enemy is most vulnerable and the point where an at-

tack will have the best chance of being decisive.”⁴⁴ Han var inspirerad av den brittiske generalen J F C Fullers (1878-1966) tidiga argument om strategisk paralysering genom att förstöra motståndarens ledning.⁴⁵ Warden utnyttjade vidare föreställningar från de amerikanska bombpionjärerna under mellankrigstiden. De hade utvecklat den s k *Industrial Web Theory*, som var en form av ekonomisk *targeting*. Enligt denna teori skulle bombflyget bekämpa “bottlenecks” eller “chokepoints” i form av kritiska punkter i motståndarens industriella infrastruktur. Genom att förstöra noggrant utvalda punktmål skulle motståndarens ekonomiska krigsansträngning undermineras. Teorin inkorporerades i luftkrigsplanerna under andra världskriget, men ansågs i efterhand som att inte vara framgångsrik i praktiken.⁴⁶ I Vietnam utnyttjades istället statsvetenskapliga föreställningar om förhandling i samspel med gradvisa bombningar, vilket inte heller blev framgångsrikt. Då Warden placerades som chef för flygvapnets *Warfighting concepts development* (WOXW) började han att använda begreppet *Center of gravity*. I ett opublicerat dokument med titeln *Centers of Gravity – The Key to success in War* (augusti 1988) och i en serie krigsspel utvecklades den s k femringsmodellen.⁴⁷ Den placerade motståndarens ledning i mitten av en modell med fem ringar likt en piltavla. Stridskrafterna ansågs som minst viktiga och placerades i den yttersta ringen. Warden föreställde sig multipla Centers of gravity inom varje ring. Men ytterst genom att fokuserat, inte gradvis, slå ut eller tysta den strategiska ledningen skulle en paralysering av motståndarens krigsansträngning åstadkommas. Då Gulfkriget bröt ut designade Warden och hans grupp en offensiv luftkrigsoption baserat på denna föreställning till Schwarzkopf (augusti 1990). Den satte Saddam och hans ledning i fokus

under termen *Center of gravity*. Sedermera utvecklade Warden sitt tänkande ytterligare genom att förstå sig motståndaren som ett system.⁴⁸ Hans influenser av Fullers tidiga skrivande är tydliga. Andra senare tongivande tolkningar av *Center of gravity* har publicerats av bland andra Milan Vego och Clausewitz-kännaren Antulio J Echevarria.⁴⁹

Jag vill som avslutning på detta stycke peka på hur förförståelse påverkar tolkningar. Det är i sammanhanget som begreppet får mening. Armén hade under lång tid mer eller mindre "the Battle" i centrum för sitt tänkande. Efter första världskriget kodifierades krigserfarenheten i linje med ett av Clausewitz idealistiska uttryck till ett generiskt krigsmål: "The ultimate objective of all military operations is the destruction of the enemy's armed forces by battle. Decisive defeat in battle breaks the enemy's will to war and forces him to sue for peace." (1923)⁵⁰ *AirLand Battle* byggde mer eller mindre vidare på denna föreställning och tolkade *Center of gravity* som att tillintetgöra rätt del av motståndarens struktur. Flygpionjärerna hade under mellankrigstiden utformat sina idéer om strategisk flygbombning som en reaktion på arméns föreställning om det generiska krigsmålet. John Warden gjorde sin tolkning av denna reaktion och prövade med att sätta central ledning i generellt "strategiskt" fokus. Sammantaget skapade framgångarna i Gulfkriget ett nytt inbegrepp, en positiv tankemodell, för det moderna kriget. De olika föreställningarna om krigföring och *Center of gravity* samsades under Schwarzkopfs ledning. Men vad som var centralt berodde på utgångspunkt i den senare debatten. Senare analyser påpekade även att försvarsgrenarna utkämpade sina egna operationer under Gulfkriget. Under Kosovo-kriget (1999) blev det till slut en öppen konfrontation mellan försvars-

grenarnas föreställningar hur kriget skulle föras och hur *Center of gravity* skulle användas. Denna speciella episod blev uppmärksammas i tidningarna som "The Commanders' War".⁵¹ Armégeneralen Wesley K Clark (f 1944), vid tillfället Supreme Allied Commander Europe (SACEUR), framhävde arméns utgångspunkt. I sin ledning av operationerna kom han i konflikt med sin flygchef generallöjtnant Michael C Short, som intensivt propagerade för flygstridskrafternas och Wardens utgångspunkt.⁵² Fallet är intressant då det aktualiserar den intellektuella spänningen mellan strategisk situationsförståelse och organisationskulturell tolkning av militärteori som sådan.

Några avslutande tankar

De många hundra amerikanska uppsatser och artiklar som finns publicerade sedan 1986 om begreppet *Center of gravity* visar att det i allmänhet tolkas utifrån andra dominerande militära föreställningar. Detta är inte konstigt men det pekar på militärteorins allmänna beroende av sammanhang, vilket vi bör observera i vårt lärande. För att återknyta till *figur 1* så skulle man kunna argumentera att amerikansk krigsplanering har utnyttjat *Center of gravity* (taktiskt) för att legitimeras målen i arméns och flygstridskrafternas kulturella (traditionella) föreställningar.

Amerikansk militär tyckte sig ha upptäckt den operativa krigföringsnivån, baserad på framförallt tysk, israelisk och sovjetisk krigserfarenhet. Det centrala elementet i detta perspektiv var operationen och de ideal (koncept) som bar upp typen av krigföring. Inom ramen för detta perspektiv blev *Center of gravity* något som fanns i verkligheten. I Clausewitz föreställning var *Schwerpunkt* en konstruktion sprungen ur kulminationspunktens omvån-

da logik i retrospektiv analys av strategiska sammanhang. Begreppet var baserat på ett delvis förkastat analysperspektiv. Idag kan även vi visa tveksamhet mot Clausewitz monokausala förklaringsmodell som *Schwerpunkt* symboliserade. Idén må vara instinktivt attraktiv för krigsplanering men dess logik jämfört med modern historieteori kräver eftertänksamhet i praktiken. Hur långt kan orsak för stor verkan reduceras i förväg?

Clausewitz långa skrivande hade några olika infallsvinklar. Han ville med sina huvudtexter utveckla hur man kan tänka strategi "sanningsenligt". Orsaken var att han levde i en tid av stora förändringar där gamla sanningar prövades. Han var vidare en stark kritiker till upplysningstidens krigsteorier. Han ansåg att förnuftet inte kunde genom godtycklig analys av historisk erfarenhet föreskriva generella strategiska principer för framtida framgång. En av hans viktigaste argument var att man aldrig sanningsenligt kunde föreställa sig kriget och därmed krigföring som en separat sak (selbständiges Ding) utan det måste betraktas i sitt sammanhang. Många av hans senare läsare har dock föredragit att göra isolerade analyser av krigföring som sådan. Strategi var för Clausewitz en aktivitet som han under lång tid liknade vid konst d v s ett individuellt uttryckssätt (av våld) för ett högre politiskt syfte. Mot slutet av sitt liv ändrade han sin uppfattning om aktivitetens karaktär något. Han satte intressekonfliktens variation i fokus och jämförde följaktligen aktiviteten mer med affärer och politik som sådant än konst.

Clausewitz strategibegrepp byggde på ett transaktionsförhållande mellan krig och politik i vidare bemärkelse. Det var just den växelverkande transaktionen som var det centrala i Clausewitz senare tänkande och inte specifika politiska eller militära ideal.

I den napolitanska epoken var huvudslaget den primära handelsvaran för "strategisk växelhandel" enligt Clausewitz föreställning. Hans yviga resonemang kring sin tids handelsvara ledde till att många läsare missade hans öppna föreställning om strategins primära funktion och konstruktion. Kriget som medel måste konstrueras av strategen utifrån det politiska motivet och den fortlöpande möjligheten till transaktion i sammanhanget. En sådan föreställning gjorde potentialen för generaliseringar begränsad. Denna syn ska inte ses som ensidigt instrumentell utan också som att sammanhanget formar förutsättningarna att föra krig i ett större perspektiv.

Strategi differentierades under 1900-talet till att förstås som en bodelning med antingen militär eller politisk betydelse. Strategisk blev sålunda ofta förknippat med ett organisatoriskt beslutsmandat eller ett tekniskt systems långa räckvidd alternativt stora förstörelsepotential. Det militära tänkandet blev dominerat av att optimera tekniken att organisatoriskt föra krig i allt större ideologiskt animerade konflikter. Strategi blev följaktligen ofta använt som ett trögrörligt och långsiktigt direktiv för en stor organisation. Seger blev med dessa föreställningar upphöjt till ett absolut strategiskt mål istället för ett taktiskt medel bland andra. Dessa historiskt betingade föreställningar har dock en tendens att missa Clausewitz argument om krigets och politikens närmare dynamiska växelverkan. Strategi var i Clausewitz senare föreställningar inte renodlat krigisk eller politisk utan något förenklat den kombinerade förståelsen av båda. Strategisk praktik krävde *split vision* för att förstå ett sammanhangs specifika värden, valuta och möjlighet att göra politiska "tvångsaffärer". Senare tidens organisatoriska stuprörsförståelse av strategi har en tendens av att definiera bort

Clausewitz föreställning om konstnärlig flerfältsdynamik. I mångt och mycket så sammanfaller detta med den amerikanska förståelsen av *Center of gravity* inom ramen för olika operativa krigföringsideal. Vi bör sålunda observera att generella operativa koncept inte är substitut för individuellt strategiskt tänkande. Särskilt inte i tider då konflikternas skala har minskat och krigföringen blivit mer distribuerad i både tid och rum.

Avslutningsvis vill jag sammanfatta några reflektioner. I vårt militära tänkande i allmänhet och i vårt strategiska tänkande i synnerhet bör vi ibland påminna oss om hur vår tolkningsposition och förförståelse formar vår probleminsikt. De militärteoretiska föreställningar som ska hjälpa oss att tänka produktivt är inte sällan ett resultat av en reaktion mot en tidigare traditionell föreställning eller ett nederlag. De kan vidare vara influerade av politiska, organisatoriska eller ekonomiska intressen. Möjligheten att förstå motgång och framgång på många sätt utesluter därför inte att önsketänkande och ideologiska argument upphöjs till temporära sanningar. Militärteori är inte sällan framställt som militär idéhistoria, framgångsrecept eller nederlagsanalys. Jag anser att vi istället ska förstå militärteori som det systematiska ifrågasättandet av militära föreställning-

ars stabilitet. Militärteori är inte prediktiv utan i bästa fall intellektuellt strukturerande. Att utveckla ett personligt kritiskt tänkande kring strategisk praktik är enligt min mening essentiellt för modern högre militär utbildning. Clausewitz ansåg som bekant att teorin inte kunde följa strategen i hans praktik utan stannade vid att vara ett didaktiskt verktyg i dennes självstudier. Jag anser att preussaren hade en poäng. Vi bör sålunda inte heller använda *Vom Kriege* likt en manual av obestriddliga insikter om krig och krigföring i allmänhet utan mer studera texten som ett epistemologiskt verk. Jag har i den här texten pekat på några utgångspunkter för att förstå olika argument i det amerikanska anammandet av *Center of gravity*, såsom; (1) 1976 översättning av *On War*, (2) Summers analys av Vietnam, (3) arméns *AirLand Battle*, (4) *Manowvre Warfare* i marinkåren, (5) *Wardens Air Campaign*, (6) tysk tillämpning av *Schwerpunkt*, (7) användandet av historisk erfarenhet. Utifrån dessa specifika utgångspunkter har jag gjort några allmänna reflektioner om militärteori. Mitt syfte med detta var att ge några konturer till problemet att tänka strategi mellan teori och praktik.

Författaren är överstelöjtnant och ledamot av KKrVA.

Noter

1. Jag har tjänstgjort på FHS sedan 2003 med en huvudsaklig inriktning som lärare i krigsvetenskap, främst inom operationer och underlättelsetjänst.
2. Jag refererar till den 19:e tyska utgåvan om inget annat anges. von Clausewitz, Carl: *Vom Kriege – Hinterlassene Werke des Generals Carl von Clausewitz*, 19. Auflage – Jubiläumsausgabe, Dümmler, Troisdorf 1980.
3. von Clausewitz, Carl: *On War*, redigerad och översatt av Michael Howard och Peter Paret, Princeton University Press, Princeton 1976.
4. För översikter om Clausewitz engelska reception se Bassford, Christopher: *Clausewitz in English: The Reception of Clausewitz in Britain and America, 1815-1945*, Oxford University Press, New York 1994; Kinross, Stuart: *Clausewitz and America: Strategic thought and practice from Vietnam to Iraq*, Routledge, Oxon 2008.
5. Se exempelvis Liddell Hart, B H: *Foch: The man of Orléans*, Little Brown, and Company, Boston 1932; *The Ghost of Napoleon*, Faber and Faber, London 1933, *Strategy*, 2nd Revised Edition, Faber and Faber, London 1954. Värdering av Liddell Harts syn på Clausewitz finns i Bond, Brian: *Liddell-Hart: A study of his Military Thought*, Cassell, London 1977, s 37-64; Op cit, not 4, Bassford s 128-143.
6. Rüstow, Wilhelm: *Die Feldherrnkunst des neunzehnten Jahrhunderts. Zum Selbststudium und für den Unterricht an höhern Militärschulen*, Friedrich Schultek, Zürich 1857, s 506.
7. Schwarzkopf, Norman: *It doesn't take a hero*, Transworld Publishers Ltd, London 1992, s 386.
8. President Clinton, White House Office of the Press Secretary, "Statement by the President on Kosovo", 24 mars 1999.
9. Franks, Tommy: *American Soldier*, Regan Books, New York 2005, s 330-31.
10. Ibid, s 339-40.
11. Headquarters Department of the Army, *FM 100-5 Operations*, Washington, 1976, 1-1.
12. Beyerhaus, Gisbert: "Der ursprüngliche Clausewitz", i *Wehrwissenschaftlichen Rundschau*, 3.Jg, H.3, Mittler & Sohn, Darmstadt 1953 s 102-110; Hahlweg, Werner: "Das Clausewitzbild einst und jetzt", i op cit, not 2, s 70-73.
13. Paret, Peter: "Clausewitz: A Bibliographical Survey", i *World Politics*, Vol XVII, nr 2 januari 1965.
14. Se exempelvis Honig, Jan Wilhem: "Clausewitz's *On War*: Problems of Text and Translation", i Strachan, Hew och Herberg-Rothe, Andreas: *Clausewitz in the Twenty-First Century*, Oxford University Press, Oxford 2007, s 57-73.
15. Op cit, not 3, s 595-596 (min markering.)
16. Op cit, not 2, s 976-77 (min markering)
17. Summers, Harry G: *On Strategy: A Critical Analysis of the Vietnam War*, Presido, Novato 1982.
18. Ibid, s 128-129.
19. Ibid, s 129.
20. För översikter om Air Land Battle se till exempel Romjue, John L: *From Active Defense to AirLand Battle: The development of Army Doctrine 1973-1982*, U S TRADOC, Fort Monroe 1984; Naveh, Shimon: *In Pursuit of Military Excellence The Evolution of Operational Theory*, Frank Cass, London 1997; Lock-Pullan, Richard: *US Intervention Policy and Army Innovation From Vietnam to Iraq*, Routledge, London 2006; Op cit, not 4 Kinross.
21. Balck, Hermann: *Translation of taped conversation with general Hermann Balck* 13 April 1979, Report DAAK40-78-C-0004, Battelle Columbus Laboratories Tactical Technology Center, Columbus Ohio, juli 1979.
22. Se till exempel Dupuy, Trevor N: *A Genius for War The German army and General Staff 1807-1945*, Prentice-Hall Inc, Englewood Cliffs 1977; van Creveld, Martin: *Fighting Power German and U.S. Army Performance. 1939-1945*, Greenwood Press, Westport 1982.
23. Se till exempel Müller, Rolf-Dieter och Volkmann, Hans-Erich: *Die Wehrmacht Mythos und Realität*, Oldenbourg Verlag, München 1999. I sin introduktion till avsnittet om strategiskt tänkande berör Creveld olika typer av historiografi som finns om tysk krigskonst, s 175-181.
24. Se exempelvis Der Chef der Heersleitung, H.Dv. 300/1, *Truppenführung*, 1. Teil, Mittler, Berlin 1936, s 123-24; Rosinski, Herbert: *The German Army*, redigerad och med en introduktion av Gordon Craig, Pall Mall Press, London, 1966 [1939], s 296-315.
25. War Department, *Field Service Regulations of the United States Army*, Washington 1923.
26. Jones, Archer: "A view from the Ivory

- Tower”, *Military Review*, februari 1978, s 27-36, citat från s 27.
27. Starry, Donn A: ”A Tactical Evolution”, *Military Review*, augusti 1978, s 2-11; Ibid: ”Extending the Battlefield”, *Military Review*, mars 1981, s 31-50; ”The Principles of War”, *Military Review*, september 1981, s 2-12; ”To Change an Army”, *Military Review*, mars 1983, s 20-27.
 28. Luttwak, Edward: ”The American Style of Warfare and the Military Balance”, *Survival*, XXI, No.2, mars-april 1979, s 57-60; Ibid: ”The Operational Level of War”, *International Security*, vol 5, nr 3, vinter 1980-81, s 61-79.
 29. Headquarters Department of the Army, *FM 100-5*, Washington 1986, s 179-80.
 30. Inledande debatt i armén se Argersinger, Steven J: ”Karl von Clausewitz: Analysis of FM 100-5”, *Military Review*, februari 1986, s 68-75; Schneider James J & Izzo, Lawrence L: ”Clausewitz’s Elusive *Center of Gravity*”, *Parameters*, september 1987, s 46-57; Izzo, Lawrence L: ”The *Center of Gravity* is Not an Achilles Heel”, *Military Review*, januari 1988, s 72-77; Swain, Richard: ”Clausewitz, FM 100-5, and the *Center of Gravity*”, *Military Review*, februari 1988, s 83; Metz, Steven och Downey, Fredrick M: ”Centers of Gravity and Strategic Planning”, *Military Review*, april 1988, s 22-33.
 31. Se Collingwood, R G: *The Idea of History*, Oxford University Press, Oxford, 1966 [1946]; Iggers Georg G: *Historiography in the Twentieth Century. From Scientific Objectivity to the Postmodern Challenge*, Wesleyan University Press, Middletown, 2005 [1997]; Clark, Elisabeth A: *History, Theory, Text Historian and the Linguistic Turn*, Harvard University Press, Cambridge MA 2004.
 32. Lind, William S: ”Some Doctrinal Questions for the United States Army”, *Military Review* mars 1977, s 54-65.
 33. Lind, William S: ”Defining maneuver warfare for the Marine Corps”, *Marine Corps Gazette* mars 1980, s 55-58.
 34. Lind, William S: *Manoeuvre Warfare Handbook*, Westview Press, Boulder 1984.
 35. Department of the Navy, Headquarters Marine Corps, *FMFM 1-Warfighting*, Washington D C 1989.
 36. Ibid, kapitel 2, n 37.
 37. Ibid, 30.
 38. Gudmundsson publicerade samma år sin bok; *Stormtroop Tactics, Innovation in the German Army 1914-1918*, Praeger, Westport, 1989.
 39. Gudmundsson, Bruce: ”Field Stripping the *Schwerpunkt*”, *Marine Corps Gazette*, vol 73, Nr 12, december 1989, s 30-32, citat på s 32.
 40. Den tyska aspekten belyses också av Vego, Milan: ”Clausewitz’s *Schwerpunkt*: Mistranslated from German – Misunderstood in English”, *Military Review* januari – februari 2007.
 41. Strange, Joe: ”Centers of Gravity & Critical Vulnerabilities: Building on the Clausewitzian Foundation So that We All Can Speak the Same Language”, *Perspectives on Warfighting* nr 4, 2:a utgåvan. Marine Corps University, Quantico 1996.
 42. Strange, Joseph L och Iron, Richard: ”*Center of Gravity* What Clausewitz Really Meant”, *Joint Forces Quarterly*, nr 35, 2004, s 20-27.
 43. Översikter om Warden se Olsen, John Andreas: *Strategic Air Power in Desert Storm*, Routledge, London 2003; *John Warden and the renaissance of American Air Power*, Potomac Books, Dulles 2007.
 44. Warden III, John A: *The Air Campaign Planning for Combat*, National Defense University Press Publication, Washington 1988, tillgänglig on-line från Air Force University: <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/warden/warden-all.htm> (2010-10-05).
 45. I exempelvis sin visionära ”Plan 1919” argumenterade Fuller för att förstöra tyskarnas ledning och därigenom orsaka tysk kollaps på Västfronten under 1919. Kriget tog dock slut innan planen blev eventuell verklighet.
 46. Budiansky, Stephen: *Air Power*, Penguin Group, New York 2004, s 177-80.
 47. Op cit, not 43, s 82.
 48. Warden III, John A: ”The Enemy as a System”, *Airpower Journal*, 9, nr. 1 våren 1995, s 40-45.
 49. Se bl a Vego, Milan: ”*Center of Gravity*”, *Military Review* mars-april 2000, s 23-29; Echevarria, Antulio J: *Clausewitz’s Center of Gravity: Changing out Warfighting Doctrine – Again!* SSI USAWC, Carlisle 2002; Ibid: ”Clausewitz’s *Center of Gravity* It’s not What We have Thought”, *Naval War College Review*, vol. LVI, nr 1 vinter 2003, s 108-123.
 50. War Department, *Field Service Regulations of the United States Army*, Washington 1923, 77 [min kursivering]

51. Priest, Dana: "The Commanders' War", *Washington Post*, s 19-21 september 1999, sektion A, 1.
52. Mycket är skrivet om denna dispyt. Se till exempel den prisbelönta uppsatsen av Lecroy, Jessica: "Center of Gravity Schizophrenia Over Kosovo: An "Eccentric" War in Need of a True Clausewitzian Analysis", National

War College, Washington D C, 1999.
Se även inlägget av Short, Michael C: "An Airman's Lessons from Kosovo", i Olsen, John Andreas: *From Manoeuvre Warfare to Kosovo?* 2002, på http://www.mil.no/multimedia/archive/00022/From_manoeuvre_warfa_22349a.pdf (2010-10-05).